

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Stanovisko IVK: K útokům na kardinála Duku

Ladislava Chateau: Michel Houellebecq šedesátiletý

Jiří Weigl: Unikátní publikace o rozdělení ČSFR

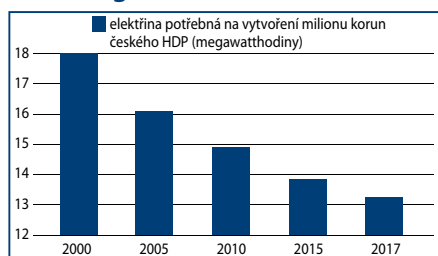
Otázka IVK: Co obnažila prezidentská volba? (Miroslav Ševčík, Jiří Weigl, Miroslav Macek, Václav Pavlíček, Vlastimil Vondruška, Jan Kubáček, Petr Hájek, Jan Koucký, Petr Hampl, Milena Varadinková)

David Zábranský: Kdo rozděluje společnost?

Aleš Valenta: Kulturní proměny ve společnosti

ÚNOROVÝ GRAF IVK

Energetická náročnost HDP

Pramen: ERÚ a ČSÚ, 2018

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 23. 2. 2018

K útokům na kardinála Duku

IVK není náboženskou nebo církevní institucí, ale přesto nám není jedno, co se v katolické církvi – této velmi významné součásti naší společnosti – děje, kam směřuje, jakou úlohu sehrává nebo sehrávat má. Hlavně nám ale není jedno, co se děje v naší zemi. Proto nás rozhořčuje kampaň proti pražskému arcibiskupovi a českému primasovi kardinálovi Dukovi, kterou se skupina katolických progresivistů snaží u nás rozpoutat.

Tato kampaň má formu denunciačního dopisu papeži. Navazuje tak na naši nejhorší udavačskou tradici, která v našich dějinách obvykle předznamenávala rozvrat, společenské tragédie a cizí nadvládu. Sto českých laiků napsalo do Vatikánu papeži, aby neprodlužoval mandát pražskému arcibiskupovi Dominiku Dukovi. Mělo být těch signatářů o jednoho méně a podobnost s 99 pragováků z roku 1968 by byla dokonalá.

Signatáři dopisu si stěžují, že česká katolická církev vedena kardinálem Dukou „hnědne“. O jakém hnědnutí to mluví? Obvinění tohoto typu předem vylučuje věcnou debatu. Vědí petenti, co toto slovo v kontextu evropských a našich dějin obnáší a z čeho kardinála Duku obviňují? Je hnědnutím to, že se nezařadil do šiku vítáčů, jejichž cílem je uměle, masově a organizovaně přesouvat z Asie a Afriky miliony nábožensky, kulturně a civilizačně s námi nekompatibilních lidí a řízeně

je usídlvat v evropské krajině, v našich městech a obcích? To má být hnědnutím? Kardinál Duka se v posledních desetiletích zasloužil o českou katolickou církev (a nejen o ni) více než další církevní hodnostáři. Dal jí vlídnou a otevřenou tvář vůči státu i občanům, dokázal nalézt kompromis do té doby neřešitelných sporů a snažil se ji zbavit jisté zahleděnosti do sebe. Zastavil devastující souboj o katedrálu sv. Víta a přispěl k prosazení církevních restitucí. Je primasem českým. Cítí proto odpovědnost za svůj národ a právem se obává umělého vytváření muslimských minorit masovou migrací. Není bezvěrec, heretik ani neomarxistický sociální inženýr. Proto některým neomarxistickým a novolevičáckým jedincům tolik vadí, proto ho udávají do ciziny, proto všechna ta nenávisť. A právě proto my cítíme povinnost pozvednout hlas na jeho podporu.

Nejde ale jen o tento dopis, nejde jen o petici pro či proti Dukovi a nejde ani o samotného papeže. Jde o naši domácí společenskou diskusi a její svobodu. Zde musí každý uznat, že je vrcholný představitel katolické církve u nás jejím velice relevantním účastníkem. A pokud petenti místo diskuse plánují i happeningy a jiné nátlakové společenské akce, pak vstupují na hřiště, kde je nutné proti nim rozhodně vystoupit.

Stanovisko IVK 13. 2. 2018

Michel Houellebecq šedesátiletý

Ladislava Chateau
esejistka

Když v listopadu 2010 přinesla francouzská média zprávu o tom, že zvláště významnou literární cenu bratří Goncourtů získal spisovatel Michel Houellebecq, nebyla to zpráva nečekaná. Oslavenec na sebe upozornil už svojí románovou prvotinou z roku 1994 *Rozšíření bitevního pole* a další román *Elementární částice* se stal bestsellerem, přinesl mu dokonce dvě ceny: Velkou národní

literární cenu pro mladé talenty i Listopadovou cenu, a také nominaci na Goncourta, tehdy ale ještě neuspěl. V románě *Platforma* z roku 2001, za který měl autor na krku soud z podněcování k rasové nenávisti, neboť jeden z jeho hlavních hrdinů si pochvaluje, když izraelské vojáky usmrtí palestinské dítě nebo těhotnou ženu. K soudu nakonec nedošlo. Nutno dodat, že hrdina románu při útoku, který autor mistrně popsal, přijde o milovanou dívku. Navzdory pobouření obdržel Houellebecq za román Mezinárodní dublinskou cenu Impac.

I jeho poslední dílo *Podvolení* si vysloužilo ostrou polemiku. Jedni ho obdivují pro básnický jazyk a vysoký styl, jiní ho kritizu-

jí za jízlivost, obscénnost a snahu provokovat. Michel Houellebecq je považován za kontroverzního autora, nejen doma, ale i v zahraničí. Přispívá k tomu i – řekla bych – (přes)příliš silnými výroky na adresu francouzské politické reprezentace a uctívané kultury. Kdysi v době voleb například prohlásil, že *volit Chiraca je jako nachcat do urny*, a jindy zase, že *nejhorší umělec je Picasso a nejhorší architekt Corbusier*. Známy autor na nějaký čas Francii opustil, několik let prožil v ústraní ve Španělsku a v Irsku. S médií komunikuje jen výjimečně a své soukromí zásadně nezveřejňuje. Mnozí literární znalci marně pátrají po tom, která z jeho literárních postav je autobiografická.

Pestrý život

Michel Houellebecq, vlastním jménem Michel Thomas, se narodil v roce 1958, i když jiné prameny uvádějí rok 1956, shodují se však na 26. únoru. A tak není od věci, když si ho ke konci února připomeneme. Houellebecq přišel na svět na ostrově Réunion v rodině horského vůdce a matky anestezioložky. Rodiče se rozešli. Matka konvertovala k islámu a Michel vyrůstal u prarodičů z otcovy strany v Alžírsku. Později se přestěhoval do Paříže a přijal za své příjmení Houellebecq, jméno babičky za svobodna. Vystudoval zemědělskou fakultu, filmovou školu Louise Lumiéra nedokončil; psal básně, holdoval alkoholu a ženám.

Zlom v jeho životě nastal poté, co slavný nakladatel a literát Maurice Naderu, autor *Dějin surrealismu*, vydal jeho román *Rozšíření bitevního pole*, který se dočkal filmového ztvárnění, stejně jako *Možnost ostrova*, jehož režie se ujal sám autor. Houellebecq ve svém díle kritizuje především zvrácené ideologie, tabu i pokrytectví, společnost, která různé choutky a nízké vášně považuje za hodnotu a neužitečné za užitečné.

Houellebecq ve svém díle kritizuje především zvrácené ideologie, tabu i pokrytectví, společnost, která různé choutky a nízké vášně považuje za hodnotu a neužitečné za užitečné.

Postavy jeho románů se často vyznačují rezignací a jakýmsi ustrnutím. Často jsou pasivní, neschopni činu, zato jsou cyničtí a bezostyšně lhotejní. Žijí ve vztazích bez lásky, navštěvují fitnesscentra, masážní salony, go-go bary, nóbl podniky a rauty, jsou v Clubu Méditerranée, praktikují sexuální turistiku po Thajsku, absolvovali prestižní úřednickou školu ENA, sedí v dozorčích radách a jsou schopni jen kalkulujícího myšlení. Vždyť také jeden z jeho

hrdinů v *Platformě* suše konstatuje: Pokud se rozvíjíte ve stínu a neděláte vlny, tak se nemusíte bát, že konkurenti obsadí váš sektor.

Podvolení

V románu *Podvolení*, který vyvolal mimořádný zájem odborné i čtenářské veřejnosti, zvítězí ve francouzských volbách Muslimská jednota, Le Penová prohraje a prezidentem se stane Mohamed Ben Abbas. Svět se rychle mění, ženy se musejí zahalovat, mění se ale i hlavní postava – vypravěč příběhu z roku 2022, univerzitní profesor François, pozvolna se integruje do nového režimu a přijímá nové pojetí sociálního života. Nová moc nabízí peníze, kariérní postup, mnohoženství i jiná potěšení, dokonce i únik z každodennosti ve studiu koránu a vyšších hodnot. A tak se chytne i François; užívá si hammam a už se těší na muslimky, oddané a povolné. I když ví, že je to úplně potrhle, nakonec rezignuje na hodnoty, k nimž byl vychován, a konvertuje k islámu, při obřadu mu není zatěžko arabsky pronést: *není boha kromě Alláha*.

Otázka, zda lze vůbec uniknout svému osudu, můžeme sledovat jako tenkou nit procházející celým dílem Michela Houellebecqa; podobně jako dílem Kunderovým.

Následuje recepce na Sorbonně, už není druhořadý kolega, je nepostradatelný, těší se uznání a obdivu, jeho dílo vyjde v prestižní edici Pléiade, má před sebou zářnou kariéru; François se dobrovolně *podvolí* ve jménu privilegií a nových pracovních možností, ovšem už ve jménu jiných vůdců. Otázka, zda lze vůbec uniknout svému osudu, můžeme sledovat jako tenkou nit procházející celým dílem Michela Houellebecqa; podobně jako dílem Kunderovým.

Shodou okolností *Podvolení* vyšli v první polovině ledna 2015, ve dnech, kdy Paříž ochromily první dva teroristické útoky, jeden v židovském obchodě *Hyper casher* (čtyři oběti ubodané k smrti), a den nato v redakci *Charlie Hebdo* (čtyři oběti na životech)... Autor se stal terčem výhrůžek a byla mu poskytnuta ochranka. *Podvolení* se stali jednou z nejčtenějších knih nejen v zemi galského kohouta. Pro úplnost dodávám, že téhož roku Francie zažila sérii teroristických útoků, připomínám jen nejkrvavější: v pařížském café-restaurantu (39 zavražděných) a útok v Bataclanu (90 obětí na životech).

Vztah k Evropě

Proti svým zvyklostem poskytl Michel Houellebecq dlouhý rozhovor, který vyšel

v pravicovém týdeníku *Valeurs Actuelles* 23. listopadu 2017. Na otázku, zda se domnívá, že by americká a západní literatura mohla přetrumfnout islám, Houellebecq odpovídá: *„Je obtížnější zbourat náboženství než politický systém...“* V rozhovoru zejména zdůrazňuje, že člověk potřebuje v něco věřit. Náboženství má pro společnost klíčový význam, pro její soudržnost; je to motor nezbytný k vytvoření určitého společenství. Islám odolá. A dodává, že nejpozoruhodnější v poslední době je, že ve Francii značně posiluje katolictví..., je to něco jako spodní proud, který jednoho dne vytryskne.

V románu Podvolení, který vyvolal mimořádný zájem odborné i čtenářské veřejnosti, zvítězí ve francouzských volbách Muslimská jednota, Le Penová prohraje a prezidentem se stane Mohamed Ben Abbas.

Protože Michel Houellebecq zná dobře Španělsko, padla i otázka Katalánska. Na ni autor odpověděl stručně: *„Katalánci vyhrají. Touha po nezávislosti nikdy nepohasne... Ve Skotsku totéž. Centrální vláda v Madridu nemůže dlouhodobě uspět. Bude muset nechat Katalánce odejít.“*

Michel Houellebecq se vyjádřil i k současné situaci ve Francii. Prezidenta Macrona považuje za podivnou nedešifrovatelnou osobnost, žádné přesvědčení, žádný jasný názor. Můj pocit, říká Houellebecq, je, že Macron se omezil jen na svůj vlastní optimismus. A pokračuje: Francouzi mají k Evropě paradoxní vztah: jsou proti Evropě, ale jsou pro euro. A proč? To je jednoduché: nevěří sami sobě, myslí si, že bez eura, své jistoty, by upadli do chaosu, že by se utopili v deficitu a v dluzích. A jak se to bude vyvíjet dál, ptají se VA a Houellebecq odpovídá: Macron hraje s kartou velikášství, křičí na Evropu: *Suivez-moi!* Následujte mne! Pokušení je zajímavé, Francouzům to připomíná generála de Gaulla...

Sjednocovat Evropu politicky je aberration, scestí.

V závěru rozhovoru odpověděl Michel Houellebecq i na otázku, co soudí o Evropě, o jejím sjednocování: *Sjednocovat Evropu politicky je aberration, scestí. Evropa a její kultura měla nádherné výsledky, zatímco kulturní anglosaský imperialismus je tak průměrný. Tentokrát, výjimečně, mluvím jako levičák.* V rozhovoru byla položena i otázka, zda Michel Houellebecq, spisovatel, *radical, provocateur*, věří na lásku, tázaný odpověděl lapidárně: Ano.

Psáno originálně pro newsletter.

Unikátní publikace o rozdělení ČSFR*

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

Prvního ledna uplynulo 25 let od rozdělení Československa a vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky. Obdivuhodným mírovým a kooperativním způsobem rozdělení skončila prohlubující se agónie společného státu, započatá tzv. pomlčkovou válkou v roce 1990. To však bylo pouze nové vzplanutí latentní krize soužití Čechů a Slováků, která vystupovala na povrch ve všech kritických momentech existence Československa od jeho vzniku.

Ani po stu letech nemáme odvahu si přiznat, že Masarykova republika měla velké vrozené defekty. Pro české Němce bylo postavení menšiny v národním státě pro tento účel uměle vytvořeného československého národa nepřijatelné a nová republika se ani nesnažila nijak zvláště si naše Němce získat. Českoslovákismus si nezískal srdce Slováků. Účelovost jeho vzniku – český zájem na výrazném přečíslení českých Němců spojením se Slováků a hledání ochrany před brutální maďarizací na straně slovenské – se rychle začala projevovala. Předválečný slovenský autonomismus rychle přerostl v separatismus, který byl zneužit Hitlerem a nacisty ke zničení Československa.

Slovenský stát jako satelit „Třetí říše“, jeho účast ve válce proti Spojencům a podíl na vyvraždění vlastních židovských obyvatel ideu slovenské samostatnosti pospínily a na řadu let zdiskreditovaly, takže poválečná obnova Československa byla bez problémů prosazena. Odsunem sudetských Němců však na české straně přestal

existovat původní hlavní motiv pro spojení se Slováků. Ti naopak těžce nesli denní pragocentrickou praxi komunistického režimu, který byl Slovensku vnucen z Prahy. Pod totalitním nehybným příklonem tak v komunistickém Československu stále doutnal a sílil česko – slovenský antagonismus živený přirozenou snahou Slováků, kteří mezitím dospěli v rozvinutí moderní národ, dosáhnout vlastní suverenity. Projevilo se to při první příležitosti v roce 1968 a ani federalizace republiky a skutečnost, že řada hlavních postav normalizačního režimu včetně prezidenta republiky Husáka byli Slováci, na tom nic nezměnila.

Po roce 1989 se v podmínkách nově nabyté svobody uvolnila stavidla všech dlouhodobě neřešených problémů země a slovenská otázka byla jednou z nejdůležitějších, přestože to prezident Havel a jeho okolí neočekávali a zpočátku přehlíželi. Jejich politická neobratnost, sklony k intrikánství a nedostatek respektu k partnerům na druhé straně spolu se snahou některých českých politických sil hrát antislovenskou kartu nakonec vytvořily takový příkop, který fungování společného státu zcela paralyzoval. Nutnost řešit tuto situaci spadla na vítěze voleb v červnu 1992 – Václava Klause a Vladimíra Mečiara. To vše v situaci, kdy celá Evropa trnula hrůzou nad hrůzami jugoslávské agónie a krvavými zmatky provázejícími rozpad Sovětského svazu.

Mírové, konsensuální a smluvně podložené rozdělení Československa patří k unikátním událostem v moderních dějinách. Výrazně přispělo nejen k udržení mimořádně přátelských vztahů mezi našimi zeměmi, ale ukázalo Evropě i světu vzácnou schopnost dohody a schopnosti nalézt řešení i ve velmi obtížných a potenciálně nebezpečných situacích. Oběma zemím přátelské a vzájemně vstřícné rozdělení umožnilo zbavit se velmi vleklého sporu dvou národů, hrozícího eskalací, a dalo možnost soustředit se na řešení skutečných věcných problémů,

kteří obtížné období po pádu komunismu přineslo. Odstup čtvrtstoletí již umožňuje říci, že obě země v tom byly úspěšné.

Přesto je rozdělení Československa tématem, které u nás stále rezonuje v domácích politických šarvátkách. Stále slyšíme inkvizitivu, že Klaus a Mečiar rozdělili společný stát svévolně, že mělo proběhnout referendum atd. Opakují to zejména ti, kteří měli podíl na rozpoutání česko – slovenské krize na počátku 90. let a kteří v ní selhali. Na slovenské straně je takovéto kritika výjimečná.

Ze všech těchto důvodů se Institut Václava Klause rozhodl 25. výročí rozdělení Československa a vzniku samostatné České republiky připomenout akcí, která by na pódium přivedla obě hlavní postavy historických událostí té doby - bývalé premiéry Václava Klause a Vladimíra Mečiara. Díky ochotě Národního muzea se 11. prosince 2017 jejich diskuse konala v historické budově bývalého Federálního shromáždění, na místě, kde se tato historie psala. Přenášela ji v přímém přenosu Česká televize. Setkání dvou velkých postav moderní historie obou našich zemí bylo výjimečné i v tom, že Vladimír Mečiar navštívil Prahu poprvé po dlouhých 19 letech.

Publikace, kterou máte před sebou, přináší v části A přepis vystoupení Václava Klause a Vladimíra Mečiara na této diskusní akci, která reflektují tehdejší události z jejich dnešního pohledu a dávají je do souvislosti s dneškem. V části B přetiskujeme některé klíčové parlamentní projevy a novinové články a komentáře Václava Klause z období jednání o rozdělení federace a bezprostředně po vzniku samostatné České republiky a v části C pak další projevy tehdejších nejvyšších ústavních činitelů. Pro každého, kdo se zajímá o nejnovější dějiny naší země, je to podstatná ilustrace tehdejších dějů a atmosféry ve společnosti, na něž se dnes už zapomíná. ■

* Předmluva ke sborníku „Rozdělení státu: 25 let České a Slovenské republiky: Praha, Institut Václava Klause 2018.

NOVINKA

IVK nabízí sborník „**Rozdělení státu: 25 let České a Slovenské republiky**“ (2018). Čtvrtstoletí od rozdělení ČSFR a vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky je výročím, které by rozhodně nemělo zapadnout a volá po hlubší reflexi. Publikace přináší unikátní osobní svědectví hlavních protagonistů dělení státu. Do sborníku přispěli **Václav Klaus, Vladimír Mečiar, Václav Havel, Jan Stráský a Milan Uhde**. Předmluvu napsal **Jiří Weigl**. Editorem je **Filip Šebesta**.

92 stran, cena 100 Kč

objednávky na: www.institutvk.cz

OTÁZKA IVK

Co obnažila další přímá prezidentská volba? A k čemu to povede?

Miroslav Ševčík
děkan
Národohospodářské
fakulty VŠE

Přímá prezidentská volba jasně ukázala, jak chybné a nesystémové opatření před lety schválili ideově neukotvení politikové z různých politických stran, kteří podlehli populistickému mámení. Přenesli zodpovědnost za volbu prezidenta přímo na voliče. Popřeli tak principy zastupitelské demokracie a zároveň narušili tradiční volební systém v ČR.

Přímá volba odhalila, že velká část voličů volí „negativně“. Je ochotna dát hlas prakticky komukoliv, jen aby nebyl zvolen protikandidát, v našem případě Miloš Zeman. Koneckonců povolební průzkumy, které už nemusely být tak „cinkuté“ jako některé předvolební, odhalily, že téměř polovina voličů dala Jiřímu Drahošovi v druhém kole hlas jenom z toho důvodu, aby nebyl zvolen Miloš Zeman.

Positivní zprávou je to, že si část voličů zachovala na rozdíl od valné části médií zdravý selský rozum a ve druhém kole volila kandidáta, o kterém přece jen něco věděla. Znali jeho politické postoje za téměř posledních třicet let, pochopili i to, že na některé politické záležitosti změnil svůj názor, např. vztah k přijetí eura, k fungování EU atd.

Přímá volba odhalila mnohdy až fanatickou nenávisť naprosté většiny redaktorů veřejnoprávní televize a části redaktorů z veřejnoprávního rozhlasu vůči Miloši Zemanovi. Jejich aktivismus si v mnohém nezadal s neobjektivitou komunistických reportérů v ČT před rokem 1989.

Přímá volba ukázala, že většina novinářů si o sobě myslí, že jsou to oni, kteří politice rozumí lépe než samotní politikové (ne že by to v ojedinělých případech občas neplatilo). Jsou nafoukaní, mnohdy hloupí a površní. Budou si však muset zvyknout, že jejich goebbelsovské manýry na část společnosti vůbec neplatí. Zmýlili se i mnozí rádoby politologové a pseudoanalytici či různí výzkumníci, kteří pořád dokolečka omílali, že Miloše Zemana volí lidé bez vzdělání a hlavně nezaměstnaní. Bohužel se nepodívali do posledních statistik, kolik že to těch nezaměstnaných v ČR v současné době máme.

V přímé volbě se také projevil někdy až fanatismus a zaujatost celé řady „nezisko-

vek“. Až úsměvně působily verbální zvrátky některých z nich placených Evropskou unií od eurohujerů a eurokratů ze společnosti Evropské hodnoty, kteří strašili občany jimi vymyšlenou orientací Miloše Zemana na „Východ“. Ó, jak stupidní!

Až po skončení druhého kola voleb přiznali i podporovatelé Jiřího Drahoše, kteří byli poraženi v prvním kole, že Jiří Drahoš jako kandidát na prezidenta byl vybrán špatně, že neměl prakticky žádné názory na žádné z politických a ekonomických témat a že ti, co si přáli vyměnit Miloše Zemana na Hradě, se fatálně ve výběru zmýlili.

Potvrdilo se v plné nahotě, že přímá volba prezidenta nezapadá do našeho systému, bylo to chybné rozhodnutí, ale bohužel v nejbližších desetiletích se s největší pravděpodobností změny nedočkáme.

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

Prezidentská volba znovu potvrdila, že se většině občanů u nás nelíbí směr, který naší zemi a celému Západu vnucuje kosmopolitní pokrokářská elita – zásadně změnit společnost, ve které žijeme, rozbít její tradice a specifika a radikální převýchovou vytvořit „nového člověka“ podle představ levicových ideologů. Lidé odmítají další a další zákazy a příkazy, kontrolu všeho a všech státem, genderové a feministické šílenství a odmítají snahy vnutit nám zvnějšku pod pokryteckými zámkami menšiny muslimských migrantů, protože dobře vidí, jaké problémy s nimi mají na západ od našich hranic.

Evropská unie, která toto vše zařituje a prosazuje, ztratila důvěru. Lidé po Lis-topadu 1989 očekávali svobodu, nikoliv nový diktát a ideologickou převýchovu. Pokorné přitakávání evropské vrchnosti už v této situaci u nás volby nevyhrává, jako tomu bývalo kdysi. Nespokojenost se směřováním naší země v dnešní EU a obavy, které tento vývoj bude mít pro naši budoucnost, zmobilizovaly voliče a rozhodly volby. Voliči dali přednost tomu kandidátovi, o němž si mysleli, že bude schopen se tomuto neblahému vývoji postavit na odpor. Ten, který vytvářel dojem, že je ochoten se nátlaku zvenčí podvolit, prohrál.

Miroslav Macek
bývalý místopředseda
ODS

Další přímá prezidentská volba opětovně ukázala, že jediní nositelé tolerance, pravdy a lásky jsou netolerantní a nenávistní ke každému, kdo jejich pravdy nesdílí. Že velcí tluchubové o demokracii a svobodné výměně názorů tolerují demokracii a svobodnou výměnu názorů jen potud, pokud přináší výsledky, které jim vyhovují a v opačném případě jsou ihned ochotní pomýšlet na jejich omezení. Že „elita národa“ nedokázala ze svého středu za čtvrt století vygenerovat vítězného kandidáta. Že sociální sítě jsou dobrý sluha, ale zlý pán. Že jsme se opět přiblížili světu v tom, kterak nahrazovat obsah formou a vydávat PR za názory.

Václav Pavlíček
ústavní právník

Druhá přímá volba prezidenta republiky byla provázena dalším úpadkem vlivu politických stran. Ústava ČR vyjádřila, že základem politického systému je pluralita politických stran (nikoliv hnutí), také jako výsledek zkušeností po rozpadu Občanského fóra. Strany až na výjimku u prezidentské volbě nenavrhly své kandidáty a ti se bránili spojit svou kandidaturu s nimi. V průběhu doby přestaly plnit své funkce ideové a organizátorské a státním financováním jejich činnosti přestaly mít zájem o členskou základnu a občané o členství v nich.

Volební kampaň se stala záležitostí marketingových firem, které je pojaly v americkém stylu, ale s malým zřetelem na skutečný obsah prezidentských pravomocí. Zaměřily se více na záliby a zdraví kandidátů, rodinu a okolí a méně na zkušenosti mezinárodní a vnitropolitické potřebné k způsobilosti vykonávat volený úřad. Vzдор obsahu takové kampaně byl zvolen kandidát s obdobnými politickými předpoklady, jako měl jeho předchůdce při volbě parlamentní. Přímá volba však přispěla k větší legitimitě funkce prezidenta.

Diskreditace stran jako nástroje zastupitelské demokracie vede k hledání východiska

v přímé demokracii, aniž by se zhodnotily zkušenosti a důsledky. Většina politiků chce zabránit ústavní změně umožňující, aby tak jako občané rozhodli o vstupu do EU, měli možnost rozhodovat v téže věci o odchodu z ní. Namítá se, že občané nejsou způsobilí to rozhodnout. Jde o tutéž záležitost dispozice s obsahem suverenity, o níž dříve hlasovali. Vstupem do EU se občané nestali méněcenní nebo hloupější, tím spíše, že jde o inkorporaci práva obsaženého v Lisabonské smlouvě. Ústava by se měla změnit v čl. 10a, že ČR může z důvodu bezpečnosti a ochrany národních zájmů převzít zpět tu část suverénních práv, které dříve předala mezinárodní organizaci nebo instituci.

Vlastimil Vondruška
spisovatel

Přilíši si totiž zvykli na to, že tu máme levici a pravici, svět se dělí na chudé a bohaté, vzdělané a nevzdělané. Jenže svět není jednoduchý a černobílý. Existují i rozmanité aberace, a s těmi si dogma neporadí.

Pokud se totiž podíváme do našich dějin, najdeme několik případů, kdy o politickém směřování země nerozhodovaly věcně uchopitelné důvody, jako je majetek, postavení, vzdělání či věk. Rozhodovala víra. Renesanční Čechy byly královstvím dvojího lidu a proti sobě stáli kališníci a katolíci. Ovšem pod pojmem víra nesmíme chápat jen víru náboženskou, protože víra politická bývá stejně pevná, nepřekročitelná a ve své podstatě iracionální. Ve druhé polovině 19. století netvořili tábor mladočechů a staročechů lidé hospodářsky a sociálně vyhranění a lišili se jen vztahem k základnímu problému, zda s Vídní spolupracovat či nikoli.

Empiričtí politologové a sociologové už řadu let upozorňují na zjevný trend, že v politickém životě celé Evropy neplatí jednoduché dělení na levici a pravici. Tradiční strany, zvláště ty socialistické, dostávají na frak v celé Evropě. Jenže ani jasně definovaná témata, jako je boj proti migraci či odchod nebo setrvání v Evropské unii, nejsou zřejmě tak silná, aby se společnost ve volbách sjednotila.

Je tedy zřejmé, že mnohem větší roli než konkrétní témata hraje jakási iracionální víra v národ, demokracii, svobodu a pokrok. Nemá ovšem jasné obrysy (to ale křesťanství také nemělo). Nedávné prezidentské volby tohle myslím ukázaly zcela zřetelně. Analytici ex post moudře uvádějí různé příčiny, proč Jiří Drahoš prohrál, a nebudu je opakovat, už proto, že nebyly podle mne tím hlavním důvodem. Všichni političtí marketéři by se měli spíše zaměřit na ono iracionální, které mění Evropu. Pokud totiž nepochopíme „víru“ a nepokusí-

me se obrousit hranice mezi vírou skutečnou a heretickou, pak se můžeme v dalších volbách nadít ještě větších překvapení.

Jan Kubáček
politolog

Právě „dobožovaná“ prezidentská volba představila jednu novinku a potvrdila hned několik zákonitostí, z nichž se postupně stávají železné zákony českých prezidentských voleb.

Vedle mimořádně vysoké účasti voličů u druhého kola považují za nejzajímavější novum nedávného klání především to, že pro mnohé kandidáty šlo de facto o start jejich politických ambicí a případné kariéry. V minulosti byla prezidentská kandidatura vnímána jako vrchol politické cesty a symbolické zakončení aktivní politické dráhy, což potvrdila i první přímá volba českého prezidenta před pěti léty. Nešlo tedy o znak vyhrazený pouze volbě nepřímé.

Letošní, historicky druhé přímé klání o funkci hlavy státu, vneslo do této ustálenosti nový prvek – a to hned u několika kandidátů. Ti svou „kandidaturou na prezidentství“ teprve startovali své politické ambice a pojímali celé dění jako svého druhu „vyhledávání nových tváří“ pro další politické příležitosti. A to, ať jde o Jiřího Drahoše, Pavla Fischera, či Marka Hilšera, možná v budoucna i Michala Horáčka a Jiřího Hynka. Uvidíme, zda se tento „přístup k volbě“ stane i do budoucna pravidlem.

A teď k těm zákonitostem - prezidentská volba opět potvrdila, že český volič preferuje výraznou a názorově vyprofilovanou osobnost, i za cenu určité sebestřednosti kandidáta a útočnosti (otázka je, zda de facto nejde o nutnost úspěchu pro práci v čelných pozicích politiky).

Opět se potvrdilo, že není možné se až do samotného finále promlčet, bez vlastního základního programu a přitom sázet pouze na soustavné vymezování se vůči konkurentovi. Mantra v podobě „neptejte se mě, jak já budu postupovat, řeknu vám, jak to dělá špatně stávající prezident“ nestačila. Nemluvě o velmi překvapivé, až nepochopitelné neznalosti provomocí (zvláště vzhledem k délce kampaně a vzdělání „stříbrného“ vyzyvatele, nemluvě o jeho zázemí), ale i dalších „zvyklostních“ možnostech pro účinnou roli prezidenta republiky ve vnitřním politickém životě tuzemska.

Závěrem jen podotknu, že se i potvrdil „bumerangový účinek“ angažovanosti některých médií, která opětovně svou „přepálenou a často zaslepenou podporou“ vybranému vyzyvateli, mu ve výsledku prokázala pověstnou medvědí pomoc. Platilo to už

u volby Václava Klause, i u první Miloše Zemana, potvrdilo se to i letos. Český volič nemá v oblibě, když se mu říká, co si má myslet a jak má volit. Často a rád si postaví hlavu a volí kontra.

Petr Hájek

šéfredaktor Protiproud.cz

Nebudu mluvit o tom, co se donekonečna omílá v hlavních médiích, která patří ke straně „poražených“. Za podstatný však lze naopak pokládat opomíjený fakt, že tento typ voleb přitáhl k urnám neobyčejné množství občanů. Pokud k tomu vztáhneme i další fakt katastrofálního výsledku podzimních parlamentních voleb (devět subjektů ve sněmovně), přímá prezidentská volba obnažila všechny choroby našeho poměrného volebního systému. Ten v sobě navíc nese chronický virus deformace zaviněné zásahem „Havlova“ Ústavního soudu při posledním pokusu Klausovy ODS a Zemanovy ČSSD o změnu tohoto systému.

Hybrid, který vznikl, vytváří pravidelně situace, jež racionální vládnutí fakticky znemožňují. Jeho důsledkem jsou nesourodé pravo-levé koalice, které občany stále více odpuzují. Politické zájmy již strany ve vládách nereprezentují – a volič ztrácí zájem podílet se na těchto umělých falešných konstruktech. To je i důvod pádu tzv. tradičních stran.

Pokud bychom žili ve fungující demokracii, muselo by to nutně vést k úvahám o změně volebního systému na většinový – s výraznými osobnostmi, které „osobně garantují“ skutečný, nikoli jen formálně deklarovaný pravo-levý program (který v koalicičních vládách vezme zaslav s tradiční chabou výmlouvou na nutnost „kompromisu“). Tehdy bychom se neměli bát uvažovat dokonce o možnosti přechodu na prezidentský systém. Vyhrčený pravo-levý volební střet by totiž současně neumožnil kandidaturu „plastových“ uměle stvořených figur – z nichž jsme nejméně šestici viděli jako Zemanovy protikandidáty.

To by dále vedlo k nutnosti přirozené zájmové integrace politických trpaslíků do větších celků, v nichž by mohly tvořit různá křídla či platformy – s nutností ideového souboje (což dnes absolutně absentuje) o další směřování uvnitř dvou či tří velkých stran. Politika by opět začala existovat.

Jenže ve funkční demokracii nežijeme. Žijeme ve světě bruselského předstírání politiky a demokracie. Snaha o jakoukoli změnu systému je tedy utopie. Voličský zájem bude tedy dále upadat a realitu bude nahrazovat o to větší žvanění o „občanské

společnosti“, za niž budou nadále vydávány „neziskovky“ či věční „petenti“. A to vše dále a dále až k nějakému velkolepému pádu a zhroutilí.

Jan Koucký
investiční bankéř

V posledních dvou letech jsem celkem třikrát nevěřil ve vítězství zdravého rozumu a třikrát jsem byl mile překvapen. Britové se rozhodli odejít z EU. Američané dali přednost neznámému Trumpovi před korektní Clintonovou. A naopak Češi dali přednost známému a nekorektnímu Zemanovi před neznámým a nezkušeným Drahošem. Výsledky těchto tří voleb jasně ukazují, že pokud místo dnešních politiků rozhodují občané, není to se západní demokracií zase tak špatné.

Miloš Zeman dokázal oslovit takřka tři miliony voličů. Tito lidé jsou obrovským potenciálem pro další volby, a to nejen prezidentské. Bohužel aktuálně jim nemáme co nabídnout. Tradiční strany jsou v rozkladu, což opět potvrdila prezidentská volba. A na změnu k lepšímu to nevydává. Můžeme tedy i nadále naivně věřit v jejich renesanci, nebo si konečně přiznat realitu a pustit se do nového projektu. Voliče máme. Teď ještě zajistit, aby měli koho volit.

Druhou alternativou je posílení přímé demokracie. Nemám na mysli přímou volbu starostů či hejtmanů. To se mi zdá zbytečné. Za vhodný nástroj považuji závazné referendum. Pokud by voliči rozhodli, že si kupříkladu nepřejí zavedení eura či jakékoli přerozdělování migrantů, byla by politická reprezentace povinna jejich vůli respektovat. Je nabíledni, že dnešní sněmovna zákon o referendu schválí. Otázkou však je, jakou bude mít finální podobu. Existují zde obrovské tlaky, aby měl plebiscit pouze doporučující charakter. Občan sice rozhodne, ale rada moudrých posoudí, zda rozhodl správně. Opět se tak odehrává střet dvou

světů. Pojdme proto podpořit přijetí závazného referenda. Nenechme vyhrát ty, kteří označují voliče za nevzdělané, chudé a za komplexované lidi.

Petr Hampel
sociolog

Prezidentská volba vyvolala tolik emocí především proto, že zastihla českou společnost v situaci, kdy prochází od seskupení různorodých skupin a vrstev spojených společným hodnotovým systémem ke společnosti, pro jejíž dynamiku je rozhodující konflikt mezi dvěma společenskými třídami. Tentýž trend vidíme ve všech zemích EU.

Nová vyšší třída, pro jejíž nejhornější patro se vžilo označení „elity“, sestává z lidí, jimž jejich vzdělání, mentální schopnosti, kontakty a další příznivé okolnosti otevírají cestu k neomezenému a snadnému dobývání renty. Tato sociální vrstva má již dnes mezinárodní charakter a její členy můžeme označit za skutečné vítěze evropského sjednocování. Tato třída je sebevědomá, spojená sdílenou ideologií a dokáže efektivně prosazovat své zájmy.

V opozici pak stojí třída těch, kdo z nejrůznějších důvodů nemohou aspirovat na dobývání renty nebo na získávání přínosů z velkých byrokratických aparátů. Tito lidé byli ještě před pár lety rozptýlení, zmatení a neuvědomovali si společný zájem. Pokles životních šancí nepřisuzovali novým regulacím, ale téměř výhradně osobnímu selhání. Na další lidi ze stejné vrstvy pohlíželi spíše jako na konkurenty, často dokonce vznikaly animozity např. mezi chudými zaměstnanci a chudými živnostníky.

Nyní vidíme rodící se společné třídní vědomí, osvojování společné ideologie a rostoucí podobnost volebního chování. Tento trend bude i nadále pokračovat, zoufalé pokusy zastavit jej cenzurou či vyvoláváním strachu z Ruska nebo návratu do minulosti nemohou fungovat.

Milena Varadinková
programátorka

Prezidentská volba ukázala, že jednostranná mediální propaganda nemá na lidi ani zdaleka takový vliv, jak by si aktivističtí novináři přáli. Ba dokonce může mít vliv zcela opačný. Většina lidí se řídí vlastním rozumem a plamenné výzvy všelijakých celebrit i primitivně antizemanovsky zaujaté komentáře (táhne nás na Východ, je to agent Kremlu...) v nich vzbuzují spíše útrpný úsměv. Rozhodujícím kritériem pro většinu voličů bylo, nakolik je prezident ochoten odolávat tlakům z EU, zejména pokud jde o vnučování migrantů.

Dále prezidentská volba opět potvrdila to, co už dávno víme, a sice že mnozí příslušníci tzv. kavárny (pravdoláskaři) stále nepochopili, že demokracie neznamená jen právo volit ve svobodných volbách, ale také závazek skousnout výsledek voleb i v případě, že můj kandidát nevyhraje. Takže jsme opět svědky výkřiků typu: „Není to můj prezident“, vidíme touhu některých po tom, aby co nejdříve zemřel on a vyměli i jeho voliči, protože to jsou prý hloupí, nevzdělaní venkovští burani, které by bylo nejlépe zbavit volebního práva. Zároveň ti samí „slušní, vzdělaní a ušlechtilí demokrati“ bědují, že prezident společnost nespojuje, ale rozděluje, ale už nechtějí vidět, že jsou to především oni sami, kdo ji rozeštvávají svými neutuchajícími mediálními kampaněmi a taky pohrdáním všemi, kdo se jimi zmanipulovat nenechali.

Jako největší plus současného prezidenta oproti jeho protikandidátovi vidím jeho důsledné trvání na svobodě slova. Bývalému režimu vadily „štvavé vysílačky“ a samizdat, dnešním majitelům „jediné pravdy“ vadí tzv. „dezinformační“ weby. Je to důkazem absolutní nedůvěry těchto „demokratů“ v rozum svobodného občana, v jeho schopnost si informace z různých protichůdných zdrojů sám přebrat a vyhodnotit. Tedy i jejich nedůvěry v demokracii. ■

Kdo rozděluje společnost?

David Zábranský
spisovatel

Jak je to s tou rozdělenou společností? A jak s rozdělenou společností souvisejí tendence k nahrazování zastupitelské demokracie demokracií přímou, pokud to tedy vůbec spolu nějak souvisí? Dlouho

jsem přijímal obecně tradovanou tezi, že ono rozdělení společnosti i tlak na referenda mnoha odrůd jsou dílem populistů, extrémistů, vůbec nepřátel dnešní podoby demokracie. Jinými slovy, vnímal jsem obě tendence jako jakési tajemné zlo, hnůj, který se rodí v dolních patrech společnosti zcela bez vůle západních a prozápadních elit, ba dokonce proti jejich vůli a silnému odporu. Pak jsem se ale o celý ten propletenec začal zajímat hlouběji, a odpovědi už jsem viděl podstatně jinak.

„Populista“ a kandidát demokracie

První důležitá věc. Rozdělené přísně vzato nejsou společnosti (moje maminka kupříkladu dokázala v prvním kole volit Drahoše, v druhém Zemana), nýbrž jejich veřejně vystupující elity. Ty jsou na druhé straně rozdělené nesmiřitelně. Důležitý je přitom fakt, že určitá poměrně jasně ohraničená část těchto elit (říkejme této části pro zjednodušení prodemokratická elita) je doslova posedlá vyhledáváním všech odrůd „popu-

listů“ a „extrémistů“, jejich nálepkováním a následnou diskreditací, která nabývá různých forem od výsměchu po internetovou a jinou šikanu.

Mánie vyhledávání „fašistů“ a „fašizoidních tendencí“ je přitom dnes tak strhující, že musí mít nějakou zásadní a stejně mocnou příčinu. Co je hledanou příčinou? Jde při tom honu na fašisty skutečně jen o reakci na hnědnutí společnosti, o cosi nechtěného, co se bohužel stalo a na co je třeba přiměřeně reagovat? Nemyslím si. Vidím naopak příčinu této mánie v samotných elitách. Pokud elity k popsání chování něco motivuje, pak je to jejich vlastní postavení ve společnosti. Motivace nepřichází z vnějšku, nýbrž ze samého jádra těchto elit. Můžeme mluvit o sebenaplnujícím se proroctví či rovnou o umělém vytváření nepřátel, které má posloužit zcela konkrétnímu cíli. Ptal jsem se dlouho v duchu, kdo fakticky společnost rozděluje. Nyní musím říct, že podle mě ji pro své dobro rozděluje novodobá prodemokratická vrchnost.

„Prodemokratická“ vrchnost má bytostný zájem na tom, aby společnost byla rozdělená, a především na tom, aby vůči vrchnosti někdo byl v inferiorním postavení.

Prodemokratická vrchnost má bytostný zájem na tom, aby společnost byla rozdělená, a především na tom, aby vůči vrchnosti někdo byl v inferiorním postavení. Bez rozdělené společnosti by totiž vrchnost musela stáhnout svá elitářská paví pera a odejít jako spráskaná slepice ze zámecké zahrady, z její novodobé obdoby, kterou tvoří uměle budované a udržované zdání kulturního kapitálu. Ve skutečně rovnoprávné společnosti by se vrchnost neměla nad koho povyšovat. Nebyl by předmět posměchu. Nebylo by kým strašit a kým pohrdat. Bez „fašistů“ a jejich nekonečného hledání by se prostě zadřela kola současného budování si prestiže, a v jistých kruzích by zavládlo silné nepohodlí. Ba co víc, v elitních prodemokratických kruzích by zavládlo také mlčení. Elity by bez honu na čarodějnice (pomysleme i na kampaň #metoo) de facto neměly jedině téma k hovoru, neb ve skutečnosti je celým programem prodemokratické elity právě jen hysterický odpor ke špině populismu všeho druhu.

Dobře to bylo vidět na českých prezidentských volbách, v nichž proti sobě stáli „populista“ a „kandidát demokracie“, jehož jediným programem však bylo to, že on sám a jeho podporovatelé či strůjci nechtějí za prezidenta populistu. Takový program je samozřejmě zcela nedostatečný a je to právě absence idejí a programu, co spo-

luytváří potřebu nepřítele a rozdělení společnosti. Totéž ostatně platí i na úrovni větších celků, než jsou ty národní. Západ a bruselské unijní struktury se skrze identifikovaný fašismus povyšují nad Polskem či Maďarskem. Umělé vytváření nepřátel je v době bez jiného programu zcela zásadní nejen pro chod EU.

Husarský kousek

O pak ještě jedno abstraktnější zamyšlení. Prodemokratické elitě se podařil husarský kousek, když s pomocí pár falešných a účelových manipulací v podstatě postavila do zákrytu „populistu“ a „lid“. Tento chytré vytvořený zákryt, umělé spojení „populisty“ s „populem“ je vskutku geniální řešení pro mnohé nepříjemnosti dneška. Populista ruku v ruce s lidem, tak prostě to je. Trik, který pak pávům dovolí celý ten uměle vytvořený konglomerát čehosi nižšího hodit na jednu hromadu, na jednu lodičku, kterou coby výstrahu a předmět vlastního narcistního sebeukájení prstem cvrknou před své elitní kolegy.

Ve hře je hromadné pohoršení, opět přitom můžeme vzpomenout nejen na politiku, ale i na kampaň #metoo. Pevnost je tímto aktem pohoršení opevněna. Což o to, trik posloužil. Co už ale budí méně nadšení, je skutečnost, že coby vedlejší produkt této formy opevňování a narcistní sebezahlednosti sílí všeobecná nenávisť. To je cena, kterou my všichni musíme zaplatit za to, aby si elity mohly dál užívat svého elitního psychického komfortu. Aby si mohly užívat elitního postavení v době, která je ve skutečnosti více rovnostářská než kdykoli v minulosti.

Je to právě absence idejí a programu, co spoluytváří potřebu nepřítele a rozdělené společnosti.

To je důležitý detail. Dnešní doba elitám přísně vzato vůbec nepřeje a právě v tom vězí základní kámen úrazu a zdroj vpravdě elitního podráždění. Mezi „elitami“ a „lidem“ je menší rozestup, než byl kdy dřív. Pokud jde o vzdělanostní úroveň či o životní styl, elity jsou na tom dnes jen o málo jinak než běžní lidé, když základní kulturní osou je pro obě skupiny silná orientace na konzum. Elity a lid? Snad by šlo říct, jedni za osmnáct, druhí bez dvou za dvacet. O to větší je však ze strany elit tlak na to, aby byl rozdíl mezi elitami a lidem uměle a alespoň symbolicky posilován. Proto je tak důležité ono dělení, které má být v ideálním případě jasné a hlavně jednou provždy dané; jakmile je vyřčen ortel, jakmile je někdo vyřazen do tábora „populismu“, který lze vnímat i jako „tábor lidu“, už pro něj není návratu do elitní „gated community“.

Nechuť k demokracii

Nakonec pár slov o kontextu. České, polské, maďarské a další prodemokratické elity z rozvíjejících se zemí vykazují množství shodných znaků s prodemokratickými elitami v tradičních západních demokraciích. Klíčovou a zrádnou se zde zdá být pozice domnělého vítěze, pozice domnělých majitelů klíčů, pravdy a budoucnosti; v případě tradičních demokracií dlouhodobá, v případě nových členských států o něco kratší, ale neméně silná a až nepřírozeně sebejistá. Kupříkladu české prodemokratické elity na vlnu namyšleného usnutí na vavřínech naskočili s podivuhodnou rychlostí a neotřesitelně na ní setrávají. Pokud jde o elity západního světa, ty mohly s trochou nadsázky řečeno odpočívat už od zapadnutí železné opony; od té doby de facto jsou v pozici vítěze, který čeká. Vzpomeňme na zavádějící, nesmyslné a asi i kontraproduktivní heslo o „dohánění západu“. Taková je past prvenství: zajištěné první místo vám umožňuje zastavit.

Nechuť k demokracii pramení jinde než tam, kde ji hledají takzvané demokratické elity, čili nikoli kdesi dole, kdesi v bahně lidu a populismu, nýbrž nahoře, tam v tom beze zbytku umělém nahoře.

Prodemokratické elity jsou jak u nás, tak v rozvinuté Evropě na dotek od obyčejných lidí. Spadly na úroveň lidu, zlenivěly k němu. Jaký je aktuální program těchto elit? Někdy se až chce říct, že všechen program zastupuje přeceňování „kultivovanosti“ ve výrazu, mluvě a oblékání. Za fasádou se poté skrývá smutná skutečnost: nulový program a slabost. Všechna energie, pokud ještě jaká je, věnuje se případně cynismu. Nejvíc energie ale plyne do nevráživosti, do budování zákopů, do pohrdání obyčejností a lidovostí. Hra už je však příliš průhledná. Je to drsné zjištění, nicméně je třeba mu čelit: lidé vidí, že se nechávají zastupovat někým, kdo jimi pohrdá a kdo zároveň není o moc lepší než oni sami. O tom je základní spor dneška. Právě toto je pravým důvodem zvýšeného zájmu o přímou demokracii, která s ohledem k výše řečenému klidně může být mnohými vnímána jako demokracie bez přívlastku.

Snad už by mělo být patrné, že nechuť k demokracii pramení jinde než tam, kde ji hledají takzvané demokratické elity, čili nikoli kdesi dole, kdesi v bahně lidu a populismu, nýbrž nahoře, tam v tom beze zbytku umělém nahoře. Před sousloví demokratické elity je třeba doplnit zpochybnující „quasi“.

Vyšlo na Neviditelném psu.

Kulturní proměny ve společnosti*

Aleš Valenta

Institut Václava Klause

Kulturní revoluce, která ovládla americké univerzitní kampusy, byla skutečnou revolucí. Během třiceti let odmítly miliony lidí židovsko-křesťanský mravní řád, jemuž se tato revoluce vzepřela. O tom výstižně píše konzervativní publicista Patrick Buchanan v knize „Smrt Západu“ (2004).

Pojem „kulturní revoluce“ se vztahuje na dvě události, které započaly téměř souběžně v Číně a na Západě a navzdory všem fundamentálním rozdílům se shodovaly v tom, že v obou případech šlo o útok proti tradiční morálce a myšlení ve společnosti. Nadšený obdiv západních studentských revolucí nařídil a některých jejich filosofických mentorů k Mao Ce-Tungovi, který v roce 1966 čínskou kulturní revoluci rozpoutal, nebyl náhodný. Chaos, násilí, destrukci jako prostředky ke zničení starých řádů měly v programu obě kulturní revoluce.

Pojem „kultura“ má v dané souvislosti mnohem širší význam, než jaký je s ním obvykle spojován. Jak vysvětluje Samuel Huntington, kultura se vztahuje „na jazyk, náboženské představy, sociální a politické hodnoty, veškeré představy o tom, co je správné a nesprávné, vhodné a nevhodné, jakož i vnější instituce a modely chování, které tyto subjektivní aspekty odrážejí“ (Huntington 2005: 41).

Při pohledu na vývoj západní liberální a individualistické kultury a civilizace se zdá, že po revolucích politických, revoluci průmyslové a revoluci ve vědě a technice musel dříve či později nastat zásadní obrat i ve sféře kultury. Pátrat po jeho prvotních příčinách je možno různým způsobem a v různých časových vrstvách, nicméně u jeho kořenů nepochybně leží sekularizace a postupně se zrychlující odvrát od křesťanského morálního řádu. Dekadence v umění 19. století a moderna 20. let jsou dva důležité předstupně.

Západní kulturní revoluce se připravovala ve filosofii 60. let a naplno propukla především v americkém a západoevropském univerzitním prostředí v roce 1968. Jak ukazuje Udo di Fabio v knize „Kultura svobody“, tím byl předurčen její charakter radikální revolty mladých proti generaci otců s veškerou její vitalitou, drzostí a nevázaností, revolty „namířené proti etice povinnosti, jak ji vyznávaly střední vrstvy, a proti zásadě, že vše musí mít nějaký smysl“ (Di Fabio 2009: 59).

* Úvod k šesté kapitole připravované knihy Valenta, A.: *Německo: mýtus a realita. Politika v SRN 1998-2017*. Praha, Institut Václava Klause 2018.

Hlavním terčem útoku mladých revolucí onářů v Německu, Americe či Francii byla středostavovská společnost, páteř prosperity a stability Západu. Napadena, vysmívána a skandalizována byla její pracovitost, umírněnost („šosáctví“), materialismus a konzumní orientace, přidrženost se zděděných sociálních a kulturních vzorců, lpění na tradiční rodině a domácnosti. Místo normality měla nastoupit výstřednost, místo povinností práva, místo materialismu postmaterialismus, místo zdrženlivosti slast. A především místo svobody „osvobození“.

Kulturní revoluce se samozřejmě promítla i do kultury, a to velmi výrazně. Buržoazní estetika krásy a harmonie, a ovšem i konvence, se otřásla pod náporom recese, negace, primitivismu, brutality a obscenity, které měly u mnoha tvůrců politický podtext. Politizace německého výtvarného umění našla svého výrazného představitele v Josephu Beuysovi s jeho programem „sociální plastiky“ a heslem „umění = život“, které u něj posléze logicky vyústilo do „zrušení“ umění. Nejznámějším představitelem akční a antiestetické filmové tvorby byl Rainer Maria Fassbinder.

Ale nejbrutálněji se politická agitace západoněmecké kulturní levice prodrala na divadelní jeviště, resp. i hlediště; „divák měl být vykoupěn ze své pasivity a herec osvobozen z mocenských struktur divadelního provozu“ (Glaser 1998: 336). V souladu s duchem „osvobození“, postupujícím celé dění konce 60. let, se posléze jako dominující prvek divadelní politické agitky prosadila nahota, nejsyrovější forma „poličku“ buržoazní morálce.

Dalším typickým rysem kulturního protestu osmašedesátého roku byla adorace všeho nezápadního a ještě lépe protizápadního. Západ se v očích revoltujících studentů změnil v jeden velký Vietnam a jeho vztah k rozvojovým zemím v nekončící sérii vykořisťování, útlaku a agresivních válek. Proto se každý asijský či africký diktátor, jakkoli obskurní a násilnický, stával –

pokud se postavil proti Spojeným státům – automaticky hrdinou. Zvláštní půvab nacházeli odpůrci konzumního způsobu života v Indii, která se na čas stala doslova mekkou západních postmaterialistů.

Ale osmašedesátý nebyl jen revoltou, nýbrž skutečnou hodnotovou revolucí. Němečtí studentští vůdci Rudi Dutschke či Hans-Jürgen Krahl, ale i mnozí další aktivisté studentského hnutí, se intenzivně zabývali kritickou teorií (Krahl byl Adornův doktorand), studovali Marxe, Sartra a další levicové filosofické autority. Na německého „měšťáka“ útočili pravověrně (neo)marxistickou rétorikou, doplněnou o Freuda a psychoanalýzu. V plamenech této počínající kulturní války, v níž kulturní revoluce přerostla, se začaly hroutit základní civilizační a kulturní instituce západního světa: rodina, společenská hierarchie, manželství, resp. vztah muže a ženy, autorita rodičovská i učitelská, církev. V hlásání absolutní tolerance vůči všem alternativám a novotám už ale zaznívala i netolerance k těm, kteří s tímto pojetím „tolerance“ a nových „pravd“ odmítnou souhlasit.

Podstatnou složku studentské revolty tvořilo ženské hnutí, které se v západním Německu v několika vlnách mimořádně zradikalizovalo a dospělo k naprostému odmítání rodiny a tradiční mateřské role ženy. Za svérázný projev ženské „emancipace“ lze považovat výraznou účast „něžného“ pohlaví v aktivitách teroristické organizace RAF. Od 70. let se nositelem ženské emancipace stalo především ekologické hnutí a strana Zeleň. Především díky nim se feminismus začal záhy prosazovat i v ostatních stranách a dnes zásadním způsobem spoluročuje tvář německé politiky a společnosti.

Literatura:

- Buchanan, P.: *Smrt Západu*: Praha, Mladá Fronta 2004.
Huntington, S. P.: *Kam kráčíš, Ameriko? Krize americké identity*: Praha, Rybka Publishers 2005.
Di Fabio, U.: *Kultura svobody*: Brno, CDK 2009.
Glaser, H.: *Deutsche Kultur. Ein historischer Überblick von 1945 bis zur Gegenwart*: Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung 1998. ■

Předplatné na rok 2018

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

predplatne@institutvk.cz